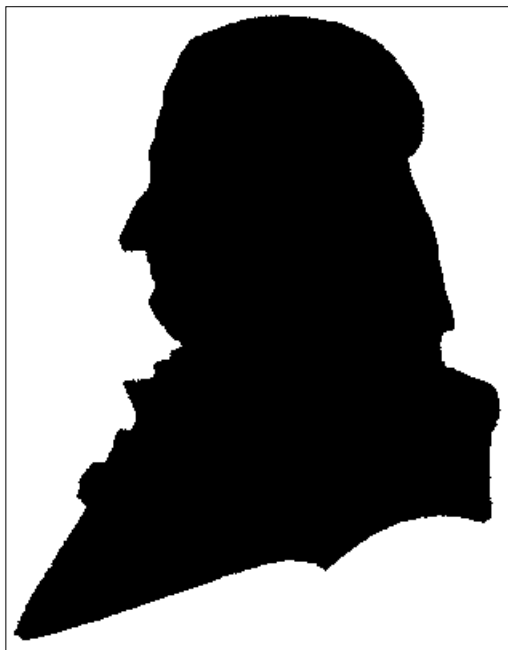

Svindlande affärer i Gustavia

av Jan Ekermann

Förspelet kring S:t Barth-kolonins första år är allom bekant och beskrivet i många sammanhang. Gustaf III 's förvärv av ön, etableringen av lokalstyre och det Röhl & Hansenska handelshuset bådade för en kraftfull expansion under 1700-talets sista decennium.

Vad som är mindre känt, för att inte säga helt okänt, är följande dramatiska historia, som under andra ödets skickelser kunnat ge kolonin en annan start! Om bättre eller sämre vet vi inte men dock annorlunda! Ur tillgängliga handlingar kan följande utläsas:

Efter Gustaf III 's undertecknande av förvärvshandlingarna av S:t Barth i Paris den 1 juli 1784 agerade den svenska regeringen skyndsamt för att utforma en strategi för hur Sverige bäst skulle nyttiggöra den nya kolonin. Stockholms köpmän, som först tillfrågades, föreslog att man gärna såge att den 70-årige Niclas von Jacobsson boende i Paris övertalades att begiva sig till S:t Barth för att där upprätta ett handelshus. Denne, som var det göteborgska handelshuset Arfwidsson & Söner 's man i Paris, förklarade sig villig att åtaga sig uppdraget, om hans svåger och arbetsgivare i Göteborg gav sitt samtycke. Svågrar därför att kommercerådet Christian Arfwidsson och assessorn Niclas von Jacobsson var gifta med två döttrar till framlidna borgmästaren i Göteborg, Paul Ekerman (1708-1749).

Profil av Christian Arfwidsson

Framgångsrik handel för Sverige...

Det Arfwidssonska handelshuset var mycket framgångsrikt, hade gjort grova pengar på det bohusslänska sillfisket, var väletablerat i exporten av järn- och timmerprodukter och ägde den största göteborgska handelsflottan. De Arfwidssonska storfartygen befraktades ofta till nederländska och franska hamnar, där de försåldes för betydande belopp för att tjänstgöra i framförallt den franska flottan. Ett välkommet bidrag i det pågående kriget mellan England och Frankrike. Den svenska neutraliteten var uppenbart lönsam redan vid denna tid!

Vid rådsmöte i Stockholm den 20 september meddelades att Jacobsson gå grund av svag hälsa och tilltänkta engagemang i Göteborg ej kunde begiva sig till Västindien. Budet gick då vidare till bagarsönerna Jacob Röhl och Adolf Fredrik Hansen, vilka åtog sig uppgiften och medföljde det av stockholmsköpmännen utrustade handelsfartyget Enigheten till ön, dit de anlände den 30 januari 1785 mer än en månad före fregatten Sprengtporten.

....när Gustavia blir frihamn

Här kunde de Arfwidssonska aktiviteterna vad gäller S:t Barth ha upphört, men icke så! På julaftonen 1785 anlände till S:t Barth handelsskeppet "Fred och Ymnighet", ägt av Christian Arfwidsson och fört av kaptenen Paul Gustaf Teuchler. Teuchler kunde till guvernör von Rayalin överlämna den synnerligen välkomna kungörelsen, vari Gustaf III förklarade S:t Barthélemy för en frihamn. Några dagar senare skrev guvernementsprästen Sven Thunborg in följande med skeppet anlända svenskar:

Handlanden Paul Gustaf Teuchler, född 1756 6 juni, 29 år

Hustru Maria Elisabeth, f. Hespe, född 1759 15 februari, 26 år

Dottern Eva Christina, född 1784 26 februari, 2 år
Herr Jan Eckerman, född 1766 29 december, 20 år
Herr Gustaf Eckerman, född 1773 6 mars, 12 år
Fröken Christina Arfwidsson, född 1766 3 mars, 19 år

Alla var släkt

Ett märkligt konstaterande är att hela det unga sällskapet var släkt med varandra. Det gemensamma namnet var Eckerman: Teuchler var äldste son till göteborgssystrarnas kusin i Stockholm, Eva Ch. Eckerman gift med hovrättsrådet Frans Paul Teuchler. Bröderna Johan Niclass (Jan) och Gustaf Eckerman var söner till tullinspektören i Göteborg Johan Magnus Eckerman (1719-1790). Vidare var Christina Arfwidsson dotter till skeppets ägare Christian Arfwidsson enligt ovan gift med en Margaretha Christina Eckerman!

Paul Gustaf Teuchler hade av Christian Arfwidsson fått uppdraget att etablera ett Arfwidssonskt handelshus på S:t Barthélemy!

Uppstartningen avsågs ske baserat på den ekonomiska tillgång, som skeppslasten i sig innebar. Värdet uppskattades till 3 500 Pund Sterling. Därutöver, som det framkom senare, ansåg sig Teuchler med Christian Arfwidssons goda minne ha öppen och obegränsad kredit på banker i såväl Amsterdam som London. Med dessa gedigna förutsättningar borde det göteborgska handelshuset snabbt bli en ny och livskraftig tillgång i det Arfwidssonska handelsimperiet!

Anne Catrin Eckerman-Haddocks, vid 94 års ålder

Svårt att komma igång

Den 6 maj 1785 bildades också tillsammans med den 25-årige Joseph Schürer "Teuchler & Schürer & Co". "Co" avsågs bädda för, som det senare framkom, "Arfwidsson & Söner's framtida entré i företaget. Skeppets varor lossades i Gustavias hamn, returfrakt ordnades och "Fred och Ymnighet" kunde anträda återresan i juli med styrman Andersson som kapten. Handelshuset inköpte slupen "Speedwell". Affärerna hade inte utvecklats väl, medhavda varor var inte alltför lättsålda, returlasten hade kostat slantar och man hade fått draga en och annan växel för finansieringen! Teuchler och förmodligen de unga bröderna Eckerman låg ute i karibiska sjön mest hela tiden med Speedwell i försök att sälja varor och skapa affärskontakter.

Varulagret i bolagets hamnmagasin förblev oförändrat månad efter månad. Oron spred sig bland långivarna i hemmahamnen Gustavia, där Schürer tappert försökte hålla ställningarna. I mitten av september tvingades företaget ställa säkerheter för lånen i form av mark och byggnader i Gustavia, slupen, gods och varor under sigill samt fyra negerslavar.

Katastrofen

Den 16 oktober 1785 inträffade katastrofen! I en Londonbank protesterades en av företaget den 22 maj utställd växel om £ 500! Ryktet härom nådde snabbt Västindien. Handelshusets tillhörigheter belades omedelbart med kvarstad och huvudägaren Teuchler efterlystes för att förklara sig! Teuchler är helt tagen på sängen, förstår ingenting, han har ju Arfwidssons löften om öppen kredit ringande i öronen! Vid årsskiftet är han fortfarande oanträffbar ute i övärlden, bl.a. säger ryktet att han tillsammans med den beryktade äventyraren Backman en tid suttit fängslad i Cape Francois i Saint Domingue! Teuchler begär i ett brev till guvernör Rayalin ett års fri lejd för att få tid att reda ut sina och företagets ekonomiska problem. Den 16 juni 1787 efter 10 månaders frånvaro återkom så Teuchler tillsammans med den yngre Gustaf Eckerman till Gustavia. Han hade fått två månader på sig att lösa problemen. Redan den 8 juli reste Teuchler till Sverige med briggen Exprés, men problemen kvarstod, vilket framgår av domstolsprotokoll under en följd av år.

Förklaring till problemen

Vad hade hänt? Varför protesterades handelshusets växlar? Svaren står att finna i vad som samtidigt hade hänt i Göteborg. Arfwidsson & söner stod på sin ekonomiska höjdpunkt i början av 1780-talet! Vad man då inte visste var att företaget trots ett lysande utanverk inte var särskilt solitt. Uppslagsverken säger:

"År 1786 yppades ett förhållande, som satte huset Arfwidsson & söners affärsmetoder i egendomlig belysning. Detta samt en affärsvän, Karl Söderström i Göteborg hade hos rikens ständers bank upptagit betydande lån mot pant av järn, som insatts i Vänersborgs stadsvåg. Vid företagen inventering visade sig, att Arfwidsson och Söderström av belånta järnpartier om 17 700 och 8 300 skeppspund hade från vågen uttagit resp 10 000 och 8 100 skeppspund, utan att de motsvarande lånebeloppen gäldats. Det svikliga tillvägagångssättet var egentligen Söderströms, men Arfwidsson hade i syfte att hjälpa honom i varje fall gjort sig medskyldig. Söderström avvek nu ur riket, Arfwidssons förhållande till banken ordnades efter ganska långvariga förhandlingar därigenom, att huset John Hall & Co medelst en s.k. aversionshandel (ett acord) med bankstyrelsen som övertog ansvaret för skulden.

Uppenbarligen har vi här förklaringen. Då "Fred och Ymnighet" lämnade Sverige hösten 1785 var det med stor ekonomiska styrka som underlag Paul Gustaf Teuchler tog sig verket an att etablera ett handelshus på S:t Barth. I god tro påbörjade han omgående detta arbete. Kanske var han lättsinnigt yvig, kanske motarbetades han av det tidigare svenska handelshuset på ön, kanske var hans varusortiment inte tillräckligt attraktivt för att snabbt ge honom likviditet? Kanske hade han kommit i dåligt sällskap med den äventyrlige Backman? Ändå var det först, när Christian Arfwidssons banktillgodohavanden spärrades under svindleriutredningens gång, som Teuchler kom att framstå som en bedragare.

Teuchlers svåger, prosten i Gistad Jonas Fredrik Carlström, skrev i ett brev 5 april 1788 till en släkting: "Önskligt vore, att Teuchlers olycka måtte vara - ty jag känner icke sammanhanget - blott en Försynens skickelse, och icke en följd af någon egen oförsiktighet".

Och vi kan med fog trösta honom med att Paul Gustaf Teuchler i sitt uppdrag drabbats av maximal otur, en olycksalig Försyn hade i sanning spelat honom ett elakt spratt!

Vad hände sen?

Vad hände sedan med de inblandade? Handelshuset Arfwidsson & söner ombildades, Christian Arfwidsson dog 1799. Sonen Niclas blev bergsråd och flyttade till sina ägda värmlandsbruk. Teuchler kom till sin hustrus hemland Nederländerna och tycks ha avlidit redan 1790 som Capitain vid Holländska Amiralitetet. Johan Niclas Ekerman tycks ha blivit hemsänd av Teuchler redan under "landsflykten", deltog i ryska kriget 1788-1790, seglade som capverdikapten på världshaven, gick som 48-åring i land, gifte sig och köpte Kolmårdens Marmorbruk. Han umgicks med såväl Atterbom som C.J Love Almquist och vilar sedan 1836 på Krokeks gamla kyrkogård. Den yngre brodern Gustaf Ekerman, som ju endast var 12 år när han första gången såg S:t Barth, blev köpman och auktionsmästare på ön, gifte sig 1804 och fick 10 barn, som alla satt mer eller mindre spår i kolonins historia. Ättlingar har undertecknad, "upptäckt" i New York-området av USA.